

Subliminalne poruke u filmovima i serijama

Smolčić, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:637211>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ KULTURA, MEDIJI
I MENADŽMENT

SARA SMOLČIĆ

**SUBLIMINALNE PORUKE U FILMOVIMA
I SERIJAMA**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: *doc. dr. sc.* Iva Buljubašić

Osijek, 2023.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Sara Smolčić potvrđujem da je moj završni rad pod naslovom “Subliminalne poruke u filmovima i serijama” te mentorstvom doc. dr. sc. Ive Buljubašić rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također, izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 08. rujna 2023. g.

Potpis

Sara Smolčić

SAŽETAK

U ovom se završnom radu obrađuje tema subliminalnih poruka u filmovima i televizijskim serijama kroz primjere filmova (The Avengers, Avengers: Age of Ultron, Black Panther, Captain America: Civil War, Iron Man i The Whale), animiranih filmova (Alice in Wonderland, DuckTales, The Lion King, te serije (Breaking Bad, Supernatural i The Walking Dead) i animirane serije (The Simpsons, Futurama, Rick and Morty i SpongeBob SquarePants). Definišu se, između ostalog, pojmovi subliminalnih poruka, film, televizijska serija i streaming platforme. Područje subliminalnih poruka u medijima je zadivljujući fenomen koji dodaje intrigantan sloj našim iskustvima zabave. Ovi skriveni znakovi, pronađeni u filmovima, TV emisijama i animiranim serijama, pletu zamršene priče. Od suptilnih simbola i pametne igre riječi do zagonetnih predviđanja, subliminalne poruke obogaćuju pripovijedanje angažirajući gledatelje na podsvjesnoj razini, izazivajući znatiželju i pozivajući na dublju analizu. Subliminalni znakovi razlikuju se po složenosti, privlačeći različite dobne skupine i kognitivne razine. Oni služe kao dokaz umijeća kreatora, poboljšavajući ne samo narativ već i našu povezanost sa sadržajem. Te skrivene poruke nadilaze zaslone, utječući na interakcije u stvarnom životu potičući prepoznavanje neizgovorenih značenja, namjera i emocija. Promatranje ovih znakova u medijima usporedno je s nijansiranom komunikacijom s kojom se svakodnevno susrećemo. U radu se obrađuje više primjera različitih subliminalnih poruka, te na koji način ih pojedini kreatori interpretiraju u svojim radovima. Uranjanje u subliminalne poruke je otkriće koje povećava našu zahvalnost za pedantno umijeće u podlozi medijskog sadržaja. Bilo da dekodiramo zamršene simbole ili cijenimo skriveni humor, bavimo se pripovijedanjem na dubok način. Dok istražujemo ovo zadivljujuće područje, osvjetljavamo suptilnosti koje poboljšavaju naše medijske susrete i obogaćuju naše razumijevanje umjetnosti pripovijedanja.

Ključne riječi: film, skriveni znakovi, subliminalne poruke, suptilno pripovijedanje, TV serije

ABSTRACT

This final paper examines the topic of subliminal messages in movies and television series through examples of films (The Avengers, Avengers: Age of Ultron, Black Panther, Captain America: Civil War, Iron Man, and The Whale), animated films (Alice in Wonderland, DuckTales, The Lion King), and series (Breaking Bad, Supernatural, and The Walking Dead), as well as animated series (The Simpsons, Futurama, Rick and Morty, and SpongeBob SquarePants). Among other things, terms such as subliminal messages, film, television series, and streaming platforms are defined. The realm of subliminal messages in media is a fascinating phenomenon that adds an intriguing layer to our entertainment experiences. These hidden signs, found in films, TV shows, and animated series, weave intricate stories. From subtle symbols and clever wordplay to enigmatic predictions, subliminal messages enrich storytelling by engaging viewers on a subconscious level, arousing curiosity, and inviting deeper analysis. Subliminal cues vary in complexity, appealing to different age groups and cognitive levels. They serve as evidence of creators' skills, enhancing not only the narrative but also our connection to the content. These hidden messages transcend the screen, influencing interactions in real life by prompting the recognition of unspoken meanings, intentions, and emotions. Observing these signs in media parallels the nuanced communication we encounter daily. The paper explores multiple examples of various subliminal messages and how individual creators interpret them in their works. Immersing ourselves in subliminal messages is a discovery that increases our appreciation for the meticulous artistry underlying media content. Whether we decode intricate symbols or appreciate hidden humor, we engage with storytelling in a profound manner. As we explore this captivating realm, we illuminate the subtleties that enhance our media encounters and enrich our understanding of the art of narrative.

Keywords: film, hidden signs, subliminal messages, subtle storytelling, TV series

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT	2
SADRŽAJ.....	3
1. UVOD.....	5
2. ŠTO SU SUBLIMINALNE PORUKE?.....	6
3. UTJECAJ SUBLIMINALNIH PORUKA NA PONAŠANJE.....	7
3.1. DUGOROČNI UČINAK SUBLIMINALNIH PORUKA NA ODLUČIVANJE.....	9
3.2. TELEVIZIJSKI TEST SUBLIMINALNOG UVJERAVANJA	10
3.3. USPOREDBA STUDIJA O UTJECAJU SUBLIMINALNIH PORUKA.....	11
4. FILM.....	12
4.1. MARVEL CINEMATIC UNIVERSE	13
4.1.1. PRIVATIZACIJA VOJSKE.....	13
4.1.2. KAPETAN AMERIKA I 11/9	15
4.1.3. BLACK PANTHER KAO PREDSTAVNIK AFRIČKOG IDENTITETA.....	16
4.2. “THE WHALE”	17
5. ANIMIRANI FILMOVI.....	19
5.1. “DUCKTALES”	20
5.2. “ALICE IN WONDERLAND”	21
5.3. “THE LION KING”	22
5.4. MICKEY MOUSE TRADICIJA.....	23
6. TELEVIZIJA I STREAMING PLATFORME	24
6.1. “BREAKING BAD”	25
6.2. “SUPERNATURAL”	26

6.3.	“THE WALKING DEAD”	27
7.	ANIMIRANE TV SERIJE	29
7.1.	“THE SIMPSONS”	30
7.2.	“SPONGEBOB SQUAREPANTS”	31
7.3.	“RICK AND MORTY”	32
7.4.	“FUTURAMA”	33
8.	ZAKLJUČAK.....	34
9.	LITERATURA	35
10.	PRILOZI.....	41

1. UVOD

U području kinematografskog i televizijskog pripovijedanja postoji zadržavajući fenomen koji djeluje ispod površine, suptilno oblikujući naše percepcije i utječući na naše reakcije. Ovaj fenomen, poznat kao subliminalno slanje poruka, uključuje integraciju skrivenih znakova, simbola i poruka unutar filmova i TV emisija. Ovi skriveni elementi, često neprimjetni nakon početnog gledanja, imaju dubok utjecaj na način tumačenja i bavljenja sadržajem koji je pred nama.

Subliminalne poruke predstavljaju zamršen sloj pripovijedanja koji nadilazi otvoreni dijalog i vidljive radnje. Ovi suptilni znakovi mogu uključivati vizualne motive, tajanstveni simbolizam, pa čak i pametnu igru riječi, a sve je osmišljeno da izazove niz emocija, misli i odgovora publike. Bilo putem zamršenih predviđanja, referenci koje potiču na razmišljanje ili temeljnih tema, subliminalne poruke povećavaju dubinu i složenost narativa, stvarajući impresivno iskustvo koje se proteže izvan ekrana. Tijekom istraživanja svijeta subliminalnih poruka u filmovima i TV emisijama, otkriveno je umijeće koje leži u pažljivoj integraciji tih skrivenih znakova. Kreatori precizno tkaju ove poruke, obogaćujući svoje priče slojevima značenja koji često ostaju skriveni slučajnim promatračima. Udublivanjem u područje subliminalnih poruka, započelo je “putovanje” u kojem se razotkrivaju nijanse, namjere i zanati iza kulisa – “putovanje” koje navodi k poštivanju spoja zabave i psihologije, gdje ono što je neizrečeno i neviđeno, ima isto toliko značaj kao ono što se otvoreno predstavlja.

Tijekom ovog istraživanja subliminalnih poruka, otkriva se umjetnost, psihologija i utjecaj iza skrivenih elemenata koji oblikuju naša medijska iskustva i izazivaju nas da se bavimo sadržajem na dubljoj razini. Bilo dekodiranjem simbola, uvažavanjem skrivenog humora ili analizom nagovještaja, zaronit ćemo u svijet u kojem neizgovoreno pojačava izgovoreno, a skriveno obogaćuje otkriveno.

2. ŠTO SU SUBLIMINALNE PORUKE?

Subliminalne poruke, odnosno prikriveni znakovi skriveni ispod površine svjesne percepcije, zaokupili su maštu i istraživača i šire javnosti. Ove poruke kako objašnjava Kovačević (2020), a navodi u radu Lindstrom (2012), često su prezentirane vizualnim, auditivnim ili tekstualnim sredstvima, osmišljene su tako da zaobiđu svjesni um i izravno utječu na podsvijest. Iako su njihovo postojanje i učinkovitost potaknuli rasprave, razumijevanje njihovog potencijalnog utjecaja zahtijeva zadublivanje u povijesni kontekst i znanstvene temelje.

Koncept podsvjesnog slanja poruka dobio je na važnosti sredinom 20. stoljeća, potaknut studijama i tvrdnjama da takve poruke mogu utjecati na ljudsko ponašanje. Knjiga Vance Packarda "The Hidden Persuaders" iz 1957. popularizirala je ideju da oglašivači mogu ugraditi skrivene poruke u oglase kako bi manipulirali izborom potrošača. Ova ideja izazvala je zabrinutost oko etičkih implikacija i postavila pitanja o tome u kojoj se mjeri pojedinci mogu kontrolirati bez njihove svijesti.

Moderna oglašivačka i medijska industrija nastavljaju istraživati načine za privlačenje pozornosti i utjecaj na preferencije potrošača. Tehnike podsvjesnog slanja poruka razvile su se s napretkom tehnologije, omogućujući sofisticiranije pristupe. Međutim, zbog propisa i etičkih razloga, otvorena manipulacija putem subliminalnih poruka uvelike se obeshrabruje u oglašavanju i drugim kontekstima. "Subliminalno oglašavanje jedna je od najkontroverznijih tema oglašavanja". (Kovačević 2020:11) A kako dalje prenosi Kovačević (2020) utemeljeno je na psihoanalitičkoj teoriji Sigmunda Freuda. Štoviše, transparentnost ovih tehnika porasla je s javnošću, što otežava da poruke ostanu doista "podsvjesne". Subliminalne poruke ostaju zadivljujući aspekt ljudske psihologije i komunikacije. Iako je njihov točan utjecaj diskutabilan i često precijenjen, ostavili su neizbrisiv trag u popularnoj kulturi i raspravama oko uvjeravanja i utjecaja. Kako društvo postaje sve više prilagođeno potencijalnoj manipulaciji skrivenim znakovima, moć podsvjesnog slanja poruka možda leži manje u njegovoj izravnoj kontroli, a više u njegovoj sposobnosti da izazove kritičko razmišljanje o porukama s kojima se susrećemo.

3. UTJECAJ SUBLIMINALNIH PORUKA NA PONAŠANJE

Znanstveno gledano, učinkovitost subliminalnih poruka i dalje je predmet kontroverzi. Razna istraživanja sugerirala su da prolazne poruke mogu utjecati na stavove i ponašanja, ali kasnije studije nisu uspjele dosljedno ponoviti te rezultate. Skeptici tvrde da su učinci subliminalnih poruka u najboljem slučaju suptilni i lako ih nadjačavaju svjesne misli i namjere. S druge strane, zagovornici vjeruju da bi pod određenim okolnostima takve poruke mogle imati skroman utjecaj na donošenje odluka i stavove, iako je malo vjerojatno da imaju moć kontrole uma koja im se pripisuje u popularnoj kulturi. Dok Miliša i Nikolić (2013) u svom radu pišu kako je subliminalno uvjeravanje najučinkovitije kod subjekata te da podražaji imaju slične efekte kao i posthipnotička sugestija.

Subliminalne poruke izazivaju intrige ne samo zbog njihovog potencijalnog utjecaja na ljudsko ponašanje, već i zbog etičkih dilema koje pokreću. Praksa ugrađivanja skrivenih poruka u različite oblike medija, s namjerom manipulacije pojedincima, predstavlja složen moralni pejzaž koji zaslužuje ispitivanje. "Postoji pet temeljnih audiovizualnih tehnika pomoću kojih se subliminalne ili podsvjesne informacije mogu prenijeti, a koje se često koriste u masovnim medijima: 1. Odvajanje figure od pozadine, 2. Umetanje, 3. Tahistoskopski prikaz, 4. Osvjetljenje i ozvučenje niskog intenziteta te 5. Osvjetljenje i pozadinski zvukovi." (Miliša i Nikolić 2013:298) U svojoj srži, etički problem koji okružuje subliminalno slanje poruka vrti se oko pristanka i autonomije. Kada su pojedinci izloženi porukama koje ne mogu svjesno percipirati, uskraćena im je prilika da donesu informirane odluke o tome kako na njih utječu. Time se dovodi u pitanje načelo poštivanja individualnog djelovanja i slobode donošenja izbora bez nepotrebne vanjske manipulacije.

Pravni i regulatorni odgovori na podsvjesno slanje poruka razlikuju se u različitim jurisdikcijama. Neke su zemlje izričito zabranile korištenje subliminalnih tehnika u oglašavanju i komunikaciji zbog zabrinutosti o potencijalnoj šteti i obmani. Kako mnoge zemlje u svijetu, tako i Hrvatska ima zakon kojim izričito zabranjuje korištenje subliminalnih poruka.

“Članak 16 navodi četiri bitne stavke koje navode da: audiovizualna komercijalna komunikacija mora biti odmah prepoznatljiva kao takva (ZEM, NN 94/13; st. 1; čl. 16); nisu dopuštene prikrivene audiovizualne komercijalne komunikacije (ZEM, NN 94/13; st. 2; čl. 16); audiovizualna komercijalna komunikacija ne smije koristiti podsvjesne tehnike (ZEM, NN 94/13; st. 3; čl. 16); audiovizualne komercijalne komunikacije ne smiju: dovoditi u pitanje poštivanje ljudskog dostojanstva; uključivati ili promicati bilo kakvu diskriminaciju na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije; poticati ponašanje koje je štetno za zdravlje ili sigurnost; poticati ponašanje koje uvelike šteti zaštiti okoliša (ZEM, NN 94/13; st. 4; čl. 16); nisu dopušteni svi oblici audiovizualnih komercijalnih komunikacija koje promiču cigarete i druge duhanske proizvode (ZEM, NN 94/13; st. 5; čl. 16).

Prema zakonima vidljivo je da ovakva vrsta manipulacije nije dozvoljena, čovjek u svakom trenutku treba biti upućen u ono što se događa oko njega. Najvažnije načelo ljudske slobode i izražaja ne smije zakinuti niti jedan medij, niti oglašivač ili proizvođač. Čovjek je slobodan i sposoban razumjeti i razlučiti, stoga se subliminalne poruke ne smiju nametati.” (Muzić 2018:6-7) Međutim, provedba i dalje predstavlja izazov s obzirom na tajnu prirodu ovih poruka. Kako tehnologija napreduje, mogu se pojaviti novi oblici subliminalne komunikacije, što zahtijeva stalnu pravnu opreznost.

U području psiholoških istraživanja, proučavanje subliminalne percepcije nastavlja donositi vrijedne uvide u zamršeno funkcioniranje ljudskog uma. Ipak, istraživači se moraju uhvatiti u koštac s etičkom odgovornošću svojih otkrića. Iako razumijevanje načina na koji podsvijest obrađuje informacije može poboljšati naše razumijevanje kognitivnih mehanizama, ovo znanje također dolazi sa sviješću da bi se takvi uvidi mogli zloupotrijebiti u manipulativne svrhe.

3.1. DUGOROČNI UČINAK SUBLIMINALNIH PORUKA NA ODLUČIVANJE

Studija koju su proveli Ruch, Züst i Henke (2016) istražuje utjecaj subliminalnih poruka na dugoročno donošenje odluka. Istraživači su istraživali kako ti skriveni znakovi, predstavljeni ispod praga svjesne svijesti, mogu utjecati na izbore i preferencije sudionika tijekom vremena. Studija je imala za cilj pružiti uvid u postojanost subliminalnih učinaka i njihov potencijal da oblikuju procese donošenja odluka.

Istraživanje je uključivalo izlaganje sudionika subliminalnim znakovima kroz proces poznat kao "maskiranje unazad" gdje se podražaj kratko predstavlja i odmah nakon njega slijedi maskirajući podražaj kako bi se spriječila svjesna svijest. Sudionici su zatim bili uključeni u zadatke donošenja odluka, kako neposredno nakon izlaganja, tako i u narednoj sesiji.

Studija je pokazala da su subliminalne poruke doista imale značajan utjecaj na procese donošenja odluka sudionika. Sudionici koji su bili izloženi subliminalnim znakovima pokazali su veću sklonost opcijama koje su bile povezane s prethodno prikazanim subliminalnim podražajima. Zanimljivo je da je ovaj učinak postojao čak i kada je svjesna svijest o znakovima eliminirana što ukazuje na dugotrajni podsvjesni utjecaj.

Rezultati studije ukazuju na potencijalnu dugotrajnost subliminalnih učinaka na donošenje odluka. Pokazujući da subliminalni znakovi mogu oblikovati preferencije izvan početnog izlaganja, istraživanje naglašava zamršen odnos između nesvjesnih podražaja i naknadnih izbora. Rezultati impliciraju da suptilni znakovi mogu utjecati na odluke tijekom vremena ističući složenu međuigru između svjesnog i podsvjesnog uma u oblikovanju ljudskog ponašanja.

3.2. TELEVIZIJSKI TEST SUBLIMINALNOG UVJERAVANJA

“Televizijski test subliminalnog uvjeravanja” De Fleura i Petranoffa (1959) studija je koja istražuje učinkovitost tehnika subliminalnog uvjeravanja u televizijskom kontekstu. U ovom eksperimentu sudionici su bili izloženi subliminalnim porukama ugrađenim u televizijski program. Te su poruke osmišljene kako bi utjecale na stavove i ponašanja gledatelja bez njihove svjesne svijesti.

Studija je pokazala da subliminalne poruke, kada su predstavljene u televizijskom formatu, imaju ograničen i privremen utjecaj na stavove gledatelja. Iako su neke promjene u stavu primijećene odmah nakon izlaganja subliminalnim porukama, ti učinci nisu bili dugotrajni. Istraživanje sugerira da subliminalno uvjeravanje, kada se primijeni na televiziju, nije vrlo učinkovita metoda za izazivanje značajnih i trajnih promjena u stavovima ili ponašanju gledatelja. Studija naglašava složenost subliminalnog slanja poruka i naglašava potrebu za daljnjim istraživanjem uvjeta pod kojima ono može izvršiti značajan utjecaj. Studija također naglašava važnost etičkih razmatranja pri korištenju subliminalnih tehnika uvjeravanja. Dok je utjecaj subliminalnih poruka u ovom televizijskom kontekstu bio relativno slab, potencijal za manipulaciju i zadiranje u podsvjesni um pojedinca izaziva etičku zabrinutost. Rezultati ovog istraživanja doprinose tekućoj raspravi o etičkoj uporabi subliminalnih poruka u medijima i oglašavanju.

Zaključno, “Televizijski test subliminalnog uvjeravanja” pruža dragocjene uvide u ograničenu učinkovitost tehnika subliminalnog uvjeravanja kada se primjenjuju na televiziji. Ističe potrebu za boljim razumijevanjem mehanizama i uvjeta koji upravljaju utjecajem subliminalnih poruka na ljudske stavove i ponašanja. Dodatno, naglašava etička razmatranja koja okružuju korištenje takvih tehnika u medijima i oglašavanju.

3.3. USPOREDBA STUDIJA O UTJECAJU SUBLIMINALNIH PORUKA

Obje studije usredotočene su na subliminalne poruke, odnosno istražuju koncept subliminalnih poruka, te kako poruke utječu na ljudsko ponašanje i procese donošenja odluka. Također se dotiču etičkih pitanja vezanih uz korištenje subliminalnih poruka. Obje studije priznaju potencijal za manipulaciju i zadiranje u podsvjesni um pojedinca.

Studija “Televizijski test subliminalnog uvjeravanja” sugerira da je utjecaj subliminalnih poruka, kada se prezentiraju putem televizije, relativno ograničen i kratkotrajan. Ova studija posebno ispituje utjecaj subliminalnih poruka predstavljenih putem televizije. Usredotočuje se na neposredne učinke unutar ovog specifičnog medija. Dok studija “Dugoročni učinak subliminalnih poruka na odlučivanje”, koja ima širi opseg istraživanja, implicira da subliminalne poruke mogu imati značajniji i trajniji učinak na donošenje odluka tijekom duljeg razdoblja.

Iako obje studije dijele zajednički fokus na subliminalne poruke i dotiču se etičkih razmatranja, razlikuju se u opsegu, kontekstu, trajanju utjecaja, metodologiji i specifičnim nalazima. Svaka studija pruža jedinstveni uvid u složenost subliminalnih poruka i njihove potencijalne učinke na ljudsko ponašanje i donošenje odluka. Različitim rezultatima istraživanja uvelike doprinosi i period u kojem su provedena. Osim što se dogodio razvitak televizije i drugih medijskih oblika, promijenio se i razvio način uporabe subliminalnih poruka. Tijekom posljednjih nekoliko godina subliminalne poruke su postale učestalije u svim oblicima medija, a posebice u televizijskim programima. Njihovo pronalaženje i otkrivanje tijekom gledanja je postalo sve teže, a utjecaj na našu podsvijest i ponašanje sve jači. Zaključno, iako je 59 godina razlike između provođenja ovih studija, obje su došle do zaključka kako subliminalne poruke utječu na donošenje odluka i izražavaju zabrinutost oko njihovog razvitka te kršenja etičkog pitanja.

4. FILM

“Razvojem tehnologije i masovnih medija film je postao jedan od glavnih nositelja uvjerljivih poruka svojih stvaratelja kojima je cilj izazvati određene radnje i reakcije kod publike. Subliminalne poruke u filmovima snažan su alat uvjeravanja, a upravo su glumci kojima se divimo i koje često citiramo ili oponašamo u stvarnom životu, oni govornici koji sjajno upravljaju našim emocijama i koji, htjeli mi to priznati ili ne, imaju velik utjecaj na naše svakodnevne stavove, ponašanje i djelovanje.” (Karga 2020) Filmovi kao suštinski oblik pripovijedanja i zabave, posjeduju nevjerojatnu moć očaravanja, inspiriranja i izazivanja emocija. Ipak, ispod površine kinematografskih narativa često se krije još jedan sloj intrige: subliminalne poruke. Ovi skriveni znakovi, stručno utkani u scene i kadrove, filmskim stvarateljima nude jedinstven alat za komunikaciju s publikom na podsvjesnoj razini. Kao gledatelji, postajemo nesvjesni sudionici u području u kojem se skriveni utjecaji isprepliću s vizualnim i slušnim iskustvima. Područje subliminalnih poruka u filmovima poziva nas da istražimo namjerne manipulacije, umjetničke namjere i etička razmatranja koja podupiru ovaj prikriiveni filmski fenomen.

U kontekstu filmova, subliminalne poruke mogu biti u obliku brzih bljeskova slika, suptilnih zvučnih znakova ili čak zagonetnih simbola utkanih u mise-en-scène (eng. “Putting on stage”). Njihova svrha varira od poboljšanja nijansi pripovijedanja do izazivanja emocionalnih reakcija, a ponekad i suptilnog prenošenja dubljih tema i podteksta. Ova inkorporacija skrivenih elemenata dodaje dodatni sloj složenosti redateljevom platnu, pozivajući gledatelje da se uključe u film na dubljoj, često podsvjesnoj razini. Ove poruke donekle mogu poslužiti kao takozvana “Easter eggs” za pronicljive gledatelje, ugrađujući skrivene reference koje nagrađuju pažljive oči. “Od subliminalnih se poruka ipak razlikuju jer cilj easter eggsova nije nesvjesno manipuliranje ljudskim ponašanjem. Dapače, poanta easter eggsova je da publika sama pronade skrivene poruke i dođe do zaključka o kakvoj je referenci riječ.” (Markov 2017) Alternativno, redatelji mogu koristiti subliminalne tehnike za pojačavanje napetosti ili stvaranje psihološke nelagode, manipulirajući emocijama publike bez otvorenog otkrivanja svojih metoda. Povijesno gledano, rasprave o subliminalnim porukama u filmovima kretale su se od tvrdnji o kontroli uma do umjetničkih spekulacija. Ideja da bi filmaši mogli oblikovati percepciju i radnje publike pomoću tih skrivenih znakova potaknula je i znatiželju i kontroverzu.

4.1. MARVEL CINEMATIC UNIVERSE

Dok se čini da filmovi govore o superherojima koji pobjeđuju superzlikovce, često postoji promišljeniji podtekst ispod sve te uzvišene akcije.

4.1.1. PRIVATIZACIJA VOJSKE

U Marvel Cinematic Universe (MCU) tema koja se ponavlja i suptilno odražava suvremene društveno-političke rasprave je privatizacija vojne moći. Dok se filmovi pretežno vrte oko izvanrednih pojedinaca s nadljudskim sposobnostima, postoji dosljedna nit privatnih korporacija koje imaju značajan vojni utjecaj. Najistaknutiji je primjer ove teme Stark Industries, multinacionalnog giganta, koji prelazi s proizvodnje oružja na tehnološki napredak pod vodstvom Tonyja Starka. Pojam privatizacije vojnih sposobnosti postavlja pitanja o odgovornosti, etici i koncentraciji moći. Prikaz moćnih entiteta kao što je Stark Industries koji se bave globalnom sigurnošću izaziva razmišljanja o problemima stvarnog svijeta koji okružuju utjecaj korporativnih interesa na stvari koje su tradicionalno u nadležnosti nacionalnih država. MCU, usred svojih fantastičnih elemenata, suptilno upravlja složenom međuigrom između tehnologije, ratovanja i potencijalnih posljedica stavljanja goleme vojne moći u privatne ruke. “MCU nam servira ovaj nedemokratski poziv na privatizaciju nasilja u malim količinama kroz 23 filma. Toliko da ostajemo potpuno nesvjesni da smo završili obožavateljima politike koju ne bismo željeli dotaknuti motkom od deset stopa.” (Agarwal 2021)

U stvarnom životu, tema privatizacije vojske, kako je prikazana u Marvel Cinematic Universe (MCU), relevantna je za tekuće rasprave i razvoj u području obrane i sigurnosti. “Osim svoje izvanzemaljske sofisticiranosti, Osvetnici djeluju točno kao privatna vojska. Obavještajni agenti, vojnici, bojni brodovi samo bez jasno definiranog lanca zapovijedanja. MCU uspijeva skuhati ideju o dvostruko privatnim oružanim snagama i čak natjerati publiku probaviti takvu autokratsku politiku.” (Agarwal 2021) Koncept privatnih korporacija koje posjeduju značajnu vojnu moć nije sasvim izmišljen, jer postoje primjeri privatnih vojnih kompanija (PMC) u stvarnom svijetu koji igraju ulogu u oružanim sukobima, sigurnosnim operacijama i ugovaranju obrambenih poslova.

Prisutnost PMC-a, koji se često nazivaju plaćenicima, izazvala je zabrinutost zbog etike i odgovornosti. Slično kao što MCU prikazuje moćne korporacije koje utječu na globalnu sigurnost, u stvarnosti su neke PMC-e bile uključene u sukobe i situacije u kojima njihove motivacije i akcije možda nisu u skladu s tradicionalnim vojnim vrijednostima ili međunarodnim zakonima. To je dovelo do rasprava o transparentnosti, nadzoru i mogućnosti da interesi vođeni profitom kompromitiraju načela ratovanja.

Štoviše, porast obrambenih izvođača u stvarnom svijetu odražava MCU-ov prikaz Stark Industries koji se razvija od proizvodnje oružja do tehnološkog razvoja. Mnoge tvrtke sudjeluju u ugovaranju obrane, isporučujući vojnu opremu i tehnologiju vladama. Ova dinamika uvodi složena pitanja o međugri između korporativnih interesa, inovacija i nacionalne sigurnosti. “Ako to ponovno pročitate s povijesnim kontekstom, to zvuči kao milijarder Hitler. I Mussolini, Amin i svaki pojedini desničarski diktator koji je uzurpirao vlast.

Prikaz privatizirane vojne moći u MCU-u služi kao upozoravajuća priča koja odražava zabrinutost iz stvarnog svijeta o nejasnim linijama između motiva korporativnog profita i javne sigurnosti. Potiče rasprave o odgovarajućoj ulozi privatnih subjekata u pitanjima kojima se tradicionalno bave vlade i naglašava važnost osiguranja odgovornosti, transparentnosti i poštivanja etičkih standarda u bilo kojem aranžmanu koji uključuje militarizaciju privatnih interesa.

4.1.2. KAPETAN AMERIKA I 11/9

“Kapetan Amerika: Građanski rat možda je najpoznatiji po okupljanju više superheroja na ekranu nego što je publika u to vrijeme znala da je uopće moguće, ali film također uspijeva ušuljati snažnu političku alegoriju.” (Grace 2023) Priča Kapetana Amerike u usporedbi s 11. rujnom, osobito njegova uloga u priči u filmu Kapetan Amerika: Građanski rat (eng. “Captain America: Civil War”), duboko odjekuje društveno-političkim kontekstom stvarnog života. Nakon napada 11. rujna svijet je svjedočio promjeni stavova prema sigurnosti i osobnim slobodama. Slično tome, u MCU-u, Sokovia Accords predstavlja raspravu koja izaziva podjele o regulaciji supermoćnih pojedinaca u interesu globalne sigurnosti. Protivljenje Kapetana Amerike Sporazumu odražava zabrinutost zbog građanskih sloboda i prekoračenja vlasti koje se pojavilo nakon protuterorističkih mjera nakon 11. rujna. “Njihovi temeljni argumenti nevjerovatno su slični nesuglasicama iz stvarnog života koje su se pojavile nakon terorističkih napada 11. rujna. Neki su tvrdili da je osobna sloboda mala cijena koju treba platiti da bi se ljudi zaštitili; drugi su istaknuli da prava, nakon što su im privremeno oduzeta, rijetko se vraćaju u cijelosti.” (Grace 2023)

Ova veza sa stvarnim životom naglašava kako fikcija može odražavati društvene dileme. Sukob unutar zajednice superheroja uspoređan je s raspravama o individualnim slobodama nasuprot kolektivnoj sigurnosti. Baš kao što se Kapetan Amerika opire da bude pijun vladine kontrole, rasprave u stvarnom životu usredotočene su na balansiranje sigurnosnih mjera i zaštite građanskih prava. Komična priča nudi leću za ispitivanje složenosti autoriteta, odgovornosti i individualne autonomije, osobito relevantnih u razdobljima povećane brige za sigurnost. Rezonancija između fiktivne priče i tjeskobe iz stvarnog svijeta naglašava moć priče da uključe publiku u nijansirane razgovore o kompromisima između sigurnosti i osobnih sloboda u vremenima krize.

4.1.3. BLACK PANTHER KAO PREDSTAVNIK AFRIČKOG IDENTITETA

“Black Panther”, revolucionarni film iz Marvelovog kinematografskog svemira, nadilazi svoju priču o superherojima kako bi se pozabavio problemima iz stvarnog života koji duboko odjekuju unutar crnačke zajednice. Filmski prikaz Wakande, napredne afričke nacije netaknute kolonijalizmom, odjekuje željom za samoodređenjem i kulturnim očuvanjem usprkos povijesnom ugnjetavanju. “Wakanda Forever bori se s dugotrajnim duhom kolonijalizma. Moćne nacije vrše pritisak na Wakandu da podijeli svoje bogatstvo vibranija, što je odjek povijesnog iskorištavanja Afrike. Slično tome, Namorov Talokan skriva se od kolonijalizma pod vodom. Kada se vibranij otkrije, prijete obama kraljevstvima. Sukob koji je uslijedio odražava opasnom rubu uzajamno osiguranog uništenja stvarnog svijeta. Ipak, vođe shvaćaju snagu u jedinstvu, naglašavajući univerzalne želje za djelovanjem, autonomijom, ljubavlju i obitelji.” (DeLuca 2022) Predstavljajući viziju afrofuturizma “Black Panther” nudi protunarativ tradicionalnim prikazima Afrike koji se često perpetuiraju u medijima. Štoviše, film se bavi sustavnim rasizmom, predstavljanjem i identitetom. Lik T'Challe, Crne Pantere, utjelovljuje borbu za pošteno vodstvo u svijetu prepunom rasnih razlika. Teme filma odražavaju rasprave iz stvarnog života o tome kako se suočiti sa sustavnim nejednakostima poštujući kulturnu baštinu.

Naglasak filma na jedinstvu unutar crnačke dijasporne, kao što je prikazano solidarnošću između T'Challe i Erika Killmongera, odražava šire razgovore o važnosti međusobne podrške unutar raznolike i globalno raspršene zajednice. “Black Panther” također iznosi na vidjelo složenost vodstva i odgovornosti za podizanje marginaliziranih zajednica. Transformacija kralja T'Challe iz kralja vezanog tradicijom u kralja koji prihvaća promjene i inkluzivnost odražava razvoj razgovora o ulozi vodstva u rješavanju društvenih nepravdi.

Da se zaključiti da “Black Panther” služi kao snažna alegorija za višestruka iskustva crnačkih pojedinaca i zajednica, odražavajući težnje, borbe i kolektivnu snagu koja definira probleme stvarnog života. Utjecaj filma nadilazi zabavu, dajući značajan doprinos dijalozima o predstavljanju, kulturnom identitetu i potrazi za jednakošću u suočavanju s povijesnim i suvremenim izazovima.

4.2. "THE WHALE"

U filmu "Kit" (eng. "The Whale"), portret morbidno debelog Charlieja utjelovljenog od strane Brendana Frasera služi kao dirljivo utjelovljenje i doslovne i metaforičke težine, zamršeno utkane u filmsko istraživanje krivnje. Charliejeva prekomjerna težina postaje uvjerljiva vizualna metafora za emocionalni teret koji nosi (Vidi sliku 1.), simbolizirajući krivnju koju osjeća zbog prošlih izbora i njihovih posljedica. To je zorno prikazano njegovim isprikama koje se ponavljaju i teškim borbama s kojima se suočava u svojim vezama, a proizlaze iz grižnje savjesti što je ostavio kćer i njegove nemogućnosti da spasi svoju partnericu. Motiv krivnje proteže se izvan Charlieja obuhvaćajući druge glavne likove poput Thomasa koji priznaje krađu i Mary koja se bori sa žaljenjem zbog odgoja svoje kćeri. "The Whale se bavi mnogim temama, uključujući napuštanje, gubitak, razorene obitelji, seksualnost i potrebu za vezom. Najsnažnija tema filma je iskupljenje." (Pantoja i Abdulbaki 2023) Charliejeva fizička ograničenja u kretanju, disanju, pa čak i izražavanju emocija odražavaju paralizirajuće učinke krivnje i depresije. Njegova debljina služi kao opipljivo utjelovljenje toga kako te emocije mogu nadjačati svaki aspekt postojanja, od fizičke pokretljivosti do sposobnosti da se osjeti sreća. Film prikazuje kako se krivnja infiltrira i imobilizira, s Charliejevim izazovima u jednostavnim radnjama poput ustajanja ili smijanja ilustrirajući kako krivnja čak i svakodnevne zadatke može učiniti nesavladivim. Kroz Charliejevu težinu "Kit" dirljivo sažima duboki utjecaj krivnje na ljudske živote vješto prenoseći emocionalnu i fizičku paralizu koju može izazvati.

Prevodeći ovaj koncept u stvarni život, možemo povući paralele s ljudskim iskustvom krivnje i kajanja. Kao što se likovi u filmu bore sa svojim prošlim izborima, stvarni se pojedinci također suočavaju s trenucima žaljenja i samopreispitivanja. Subliminalne poruke krivnje prikazane u filmu odražavaju podsvjesne misli koje često utječu na naše emocije i ponašanja. Ideja o "viđenju" krivnje u prolaznim trenucima, slično subliminalnim znakovima, odražava kako naš um obrađuje i nosi se s vlastitim moralnim dilemama. Lemire (2023) prenosi dio monologa iz filma koji prikazuje jedan od primjera kako se "Kit" nosi s vlastitim dilemama.

"Misli da će mu život biti bolji ako samo ubije ovog kita, ali u stvarnosti mu to neće nimalo pomoći", intonira u bolno očitaj simbolici. „Ova me knjiga natjerala da razmislim o vlastitom životu“, dodaje kao da to ne možemo sami shvatiti.” Također, ovaj nas prikaz podsjeća na važnost priznavanja i rješavanja naših osjećaja krivnje na zdrav način. I u kinematografskim pričama i u stvarnom životu, prepoznavanje tih emocija može dovesti do rasta, empatije i boljeg razumijevanja naših motivacija (Vidi sliku 2.).

Slika 1. "The Whale" – Prikrivanje emocija hranom

Izvor: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=FmV8FwhJAVM> (pristupljeno 20. 8. 2023.)

Slika 2. "The Whale" – Empatija

Izvor: <https://www.pinterest.com/pin/6192518229960014/> (pristupljeno 20. 8. 2023.)

5. ANIMIRANI FILMOVI

Subliminalne poruke u animiranim filmovima dodaju intrigantan sloj pripovijedanju često zaokupljajući pažnju gledatelja. Začetnik ove tradicije je Walt Disney, odnosno tvorci njegovih kratkih animiranih filmova. Kako u svome radu navodi Novosel (2015), tvorci Disneyjevih animiranih filmova su započeli ovu tradiciju u tajnosti jer nisu dobivali nikakve zasluge za svoj rad, sve do 1940. godina. Subliminalne poruke služe kao skrivene niti utkane u živopisnu tapiseriju pripovijedanja. Ovi skriveni znakovi, bilo da su namjerni umjetnički odabiri ili slučajne formacije, potaknuli su znatiželju i rasprave. Često prisutni na rubovima percepcije, ovi skriveni znakovi mogu varirati od suptilnih vizualnih detalja do zagonetnih simbola, mameći pažljive gledatelje da zadube izvan površinskog narativa. Oni stvarateljima nude igralište za ugrađivanje slojeva značenja, kulturnih referenci i razigranih tajni koje možda neće biti odmah uočljive. Ove poruke, iako kratkotrajne i često nezapažene tijekom prvog gledanja, pridonose bogatstvu pripovijedanja pozivajući publiku da otkrije skrivene veze, simbole i "Easter eggs". Subliminalne poruke potiču dublju razinu angažmana, nagrađujući pažljivu publiku osjećajem otkrića i povezanosti sa zamršenim svijetom unutar animacije. Dok su neke poruke namjerno kimanje drugim filmovima ili zajedničkim svemirima, druge se pojavljuju nenamjerno, potičući rasprave o značaju koji nose. Bez obzira na njihovo podrijetlo, ovi skriveni elementi dodaju dodatni sloj intrige animiranim filmovima, pozivajući nas da istražimo nevidljive dimenzije koje koegzistiraju uz likove, zaplet i dijalog.

5.1. "DUCKTALES"

"Ljubitelji zavjera našli su razloga za slavlje nakon što su otkrili očitu poruku unutar epizode DuckTalesa na veliko zaprepaštenje opće publike. Tijekom Scroogeova posjeta liječniku, dijagram oka prikazan u pozadini odstupio je od uobičajenog niza proizvoljnih slova. Umjesto toga, jasno je ispisao izraz "pitajte o Iluminatima" (Vidi sliku 3.), što je prilično uznemirujuća poruka za uključivanje u crtani film. Podrijetlo ovog intrigantnog dodatka ostaje obavijeno velom neizvjesnosti. Ostaje nejasno radi li se o razigranom pothvatu pojedinog animatora ili o namjernom uključivanju. Do danas, priča koja stoji iza ove zagonetne poruke ostaje misterij, ostavljajući nas da razmišljamo o njevoj pravoj prirodi i namjeri." (Josh 2021)

Slika 3. "Ask about Iluminati"

Izvor: <https://oldermillennials.com/hidden-messages-disney-pixar-movies-weve-never-noticed/>
(pristupljeno 13. 8. 2023.)

5.2. "ALICE IN WONDERLAND"

“Još jedno skriveno i simbolično tumačenje Alise u zemlji čudesa (eng. “Alice in Wonderland”), koje sugerira da Alisa utjelovljuje Evu, dobro poznatu biblijsku osobu. Alisino putovanje započinje unutar vrta, podsjećajući na Evina iskustva u Edenskom vrtu (Vidi sliku 4.). Dok Eva čini prekršaj tako što je jela zabranjeno voće, Alisa, naprotiv, silazi kroz zečju rupu u podzemni svijet koji vrvi zagonetnim likovima i moralno sumnjivim postupcima. I Eva i Alisa prolaze kroz transformaciju, odnosno prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob - pomak od čistoće do prijestupa, drugim riječima, od nevinosti do nedjela.” (Josh 2021)

Slika 4. Usporedba Alise i Eve u vrtu

Izvor: <https://oldermillennials.com/hidden-messages-disney-pixar-movies-weve-never-noticed/>
(pristupljeno 13. 8. 2023.)

5.3. “THE LION KING”

“Kralj lavova (eng. “The Lion King”) je zapravo suvremena animirana vizualizacija Shakespeareovog bezvremenog djela, Hamleta. Cjelokupna radnja povezana je s identičnim temama: podmukli ujak koji služi kao antagonist, prinčevo putovanje u izgnanstvo i kasniji povratak kako bi osvetio svog oca, naposljetku ponovno zauzevši prijestolje. Trenutak u kojem se Scar poigrava lubanjom ima izravnu aluziju na izvorni materijal, podsjećajući na kulturnu scenu u kojoj Hamlet nailazi na Yorickovu lubanju” (Vidi sliku 5.). (Josh 2021)

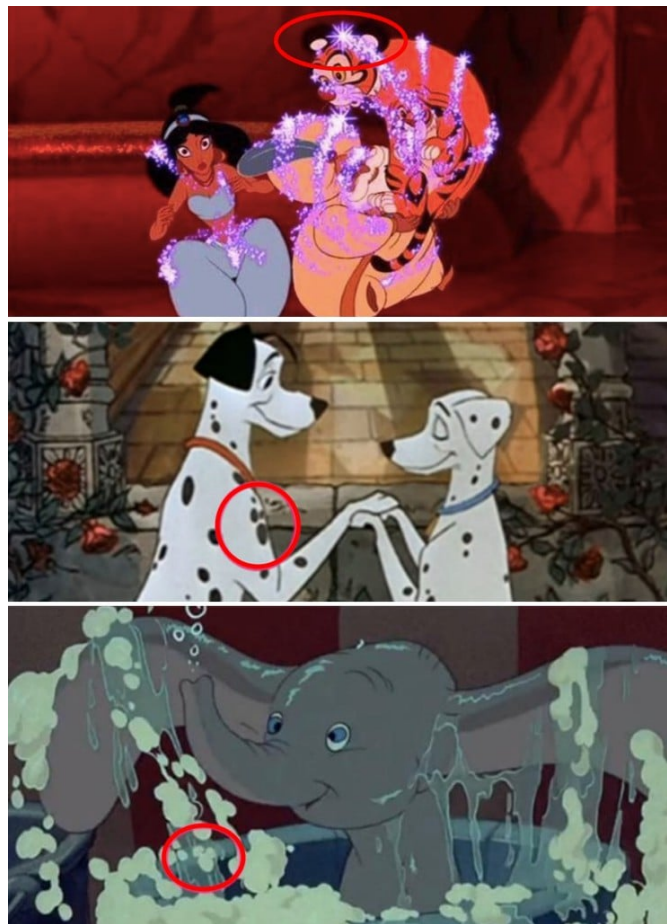

Slika 5. Usporedba scene iz Hamleta i one iz Kralja lavova

Izvor: <https://oldermillennials.com/hidden-messages-disney-pixar-movies-weve-never-noticed/>
(pristupljeno 13. 8. 2023.)

5.4. MICKEY MOUSE TRADICIJA

“Ova nadaleko poznata šala koja se ponavlja postala je omiljena dosjetka među Disneyjevim entuzijastima. Svaki novi Disneyjev film postaje prilika za upuštanje u čudnu igru “lova na skrivenog Mickeyja”. Kroz mnoge godine svoga rada, Disney je utkao suptilne prikaze Mickeyja Mousea u svoje kinematografske kreacije. U određenim prilikama ti su slučajevi očiti – poput igračke Mickeyja Mousea koja krasi policu u trgovini u Frozenu. Ipak, u drugim slučajevima, zadatak otkrivanja postaje znatno izazovniji. Primjeri uključuju suptilni obris Mickeyjeve glave koji se formira u Pongovom krznu ili unutar Dumbovih mjehurića za kupanje ili na trenutak dok Jasminin tigar, Rajah prolazi kroz transformaciju” (Vidi sliku 6.). (Josh 2021)

Slika 6. Prikaz skrivenih obrisa Mickeyja Mousea

Izvor: <https://oldermillennials.com/hidden-messages-disney-pixar-movies-weve-never-noticed/>
(pristupljeno 13. 8. 2023.)

6. TELEVIZIJA I STREAMING PLATFORME

Televizija i platforme za streaming promijenile su način na koji konzumiramo sadržaj nudeći raznolik izbor zabave koji zadovoljavaju moderne navike gledanja. Tradicionalna televizija pružala je centralizirani izvor planiranog programa, vežući publiku za fiksna vremena i kanale. Međutim, platforme za streaming promijenile su ovaj model, dajući gledateljima neviđenu kontrolu nad time što, kada i gdje gledaju. Pogodnost pristupa na zahtjev revolucionirala je krajolik zabave, omogućujući pretjerivanje i personalizirano upravljanje sadržajem. Platforme za streaming u rasponu od globalnih divova poput Netflix i Disney+ do specijaliziranih usluga (Vidi sliku 7.), proširile su kreativne mogućnosti, omogućujući različitim narativima da pronađu svoju publiku. Unatoč tome, tradicionalna televizija i dalje drži svoje mjesto, nudeći događaje uživo, emitiranje vijesti i zajedničko iskustvo gledanja. Sinergija između televizije i platformi za streaming naglašava dinamičnu evoluciju potrošnje zabave, nudeći niz izbora koji zadovoljavaju različite preferencije i stilove života.

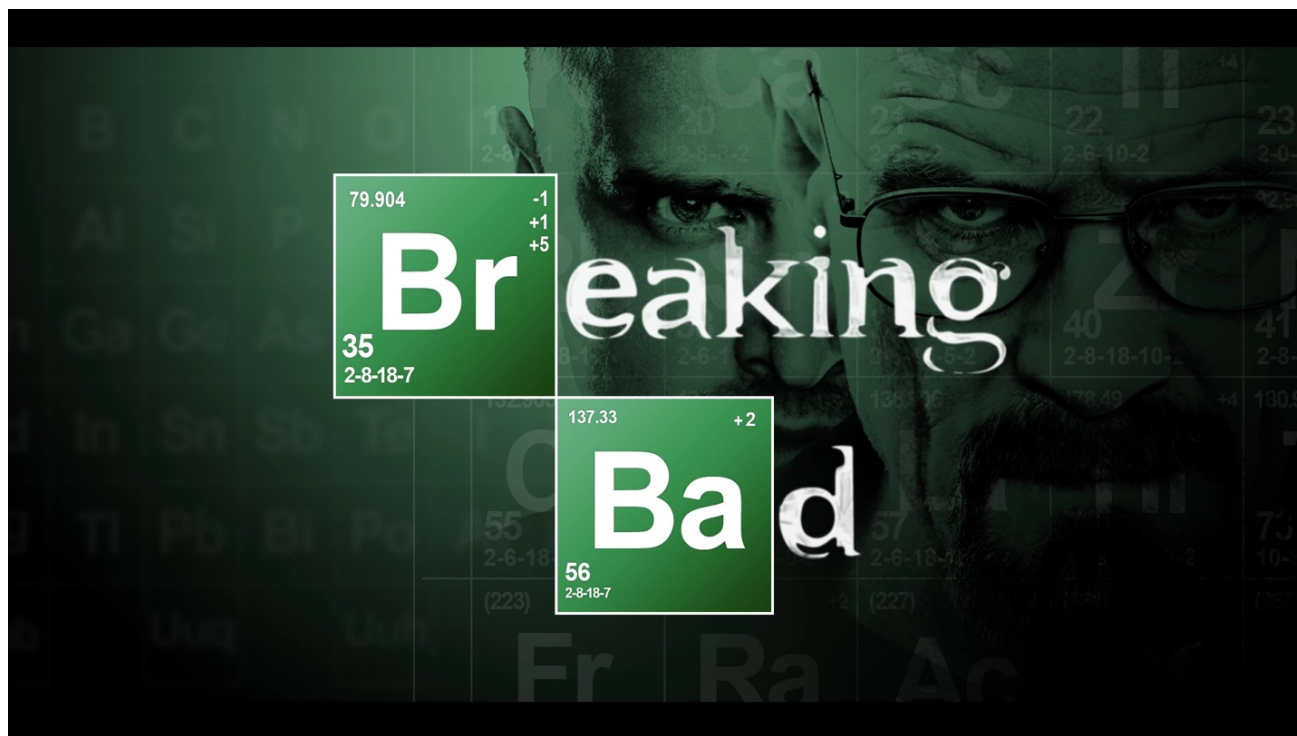
Slika 7. Streaming platforme

Izvor: <https://www.telecoming.com/blog/why-are-streaming-platforms-so-successful/> (pristupljeno 15. 8. 2023.)

6.1. "BREAKING BAD"

TV serija "Breaking Bad" poznata je po zamršenoj priči i suptilnim detaljima pripovijedanja od kojih su neki protumačeni kao subliminalne poruke. Ovi skriveni znakovi često služe za produblјivanje razvoja likova, predviđanje događaja ili doprinos ukupnoj tematskoj složenosti serije. Na primjer, stalna upotreba simbolizma boja, posebice transformacija odjeće Waltera Whitea iz svijetle u tamnu, odražava njegov put od blagog učitelja kemije do nemilosrdnog narkobosa. Također, motivi koji se ponavljaju poput ružičastog medvjedića i epizode "muhe" nagovještavaju posljedice postupaka likova i sveprisutni osjećaj krivnje.

Jedan od primjera podsvjesnog slanja poruka leži u uvodnoj špici koja prikazuje niz kemijskih simbola (Vidi sliku 8.). Simboli ne samo da ukazuju na središnju temu serije (kemiju), već također nagovještavaju transformaciju i reakciju likova i događaja u seriji.

Slika 8. "Breaking Bad" uvodna špica

Izvor: <https://nerdeekqueens.wordpress.com/2015/04/29/breaking-bad/> (pristupljeno 25. 8. 2023.)

6.2. "SUPERNATURAL"

"Supernatural", dugovječna TV serija poznata po svojim paranormalnim i nadnaravnim temama, zaintrigirala je publiku korištenjem subliminalnih poruka utkanih u njezino zamršeno pripovijedanje. Jedan značajan primjer subliminalnih poruka u emisiji je ponavljajuća prisutnost broja "666", simbola povezanog sa zlom i okultizmom. Ovaj se broj pojavljuje u raznim epizodama, često suptilno integriran u registarske pločice, brojeve soba ili druge neupadljive detalje. Jedna upečatljiva subliminalna poruka uključuje verziju Lucifera iz serije, često prikazanog sa skrivenim pentagramima na dlanovima – izravna referenca na biblijski pad Lucifera i njegovu ulogu palog anđela. Ove skrivene reference pridonose jezivoj atmosferi serije i usklađuju se s temama borbe protiv mračnih sila.

Također, serija je prožeta biblijskim subliminalnim porukama, stvarajući složen sloj simbolike i povezanosti s religijskom mitologijom. Oslanjajući se na biblijske reference serija svoju priču prožima skrivenim znakovima koji odjekuju kod gledatelja koji su upoznati s biblijskim pričama i predanjima. Jedan motiv koji se ponavlja je korištenje biblijskih imena za likove i mjesta. Ova suptilna veza sugerira dublju razinu sudbine i svrhe ovih likova, odjekujući biblijske teme odabranih putova i božanske intervencije. Osim toga, epizode često uključuju scene, fraze ili slike koje podsjećaju na biblijske priče. Ove subliminalne reference kreću se od priče o Kajinu i Abelu do Apokalipse, nudeći reinterpretaciju biblijskih događaja unutar nadnaravnog konteksta serije.

6.3. "THE WALKING DEAD"

Živi mrtvac (eng. "The Walking Dead"), popularna TV serija smještena u postapokaliptični svijet preplavljen zombijima, uključuje subliminalne poruke koje poboljšavaju napetu i intenzivnu atmosferu serije.

Jedan značajan primjer su ponavljajuće slike satova. Kroz seriju, satovi su često prikazani s kazaljka u određeno vrijeme - obično 22:08 ili 5:02. Ova vremena odnose se na prvo pojavljivanje zombija u "Noć živih mrtvaca" Georgea Romera (22:08) i drugo pojavljivanje (5:02). Ovi skriveni vremenski znakovi povezuju "The Walking Dead" s porijeklom žanra zombija i služe kao suptilan tribute povijesti žanra.

Još jedna subliminalna poruka je korištenje religijskih simbola i referenci. Emisija uključuje suptilne naznake poput vitraja u crkvi (Vidi sliku 9.) koji prikazuju prizore iz Biblije naglašavajući temu morala i preživljavanja pred apokalipsom. "Do šeste sezone, međutim, nema više molbi. Rick ne moli Krista; on postaje Krist. U donjem okviru on stoji u sredini, iza njega je istaknut križ. Stvarni svećenik, otac Gabriel, sjedi u klupi slušajući Ricka - a čovjek koji se zapravo zove Isus (Tom Payne) sjedi sa strane i zakopan u pozadini. Ovdje svjedočimo Rickovoj apoteozu." (Keetley 2016) Dodatno, korištenje vizualnih motiva poput stalnog prizora vrana i gavrana može se promatrati kao subliminalna veza sa smrću. Ove se ptice često pojavljuju u ključnim trenucima dodajući jeziv sloj simbolike.

Slika 9. "The Walking Dead" – vitraj u crkvi

Izvor: <https://www.imdb.com/title/tt4776072/> (pristupljeno 21. 8. 2023.)

Slika 10. "The Walking Dead" – ponavljajuća slika sata

Izvor: <https://www.looper.com/795528/small-details-you-missed-in-the-walking-dead/> (pristupljeno 21. 8. 2023.)

7. ANIMIRANE TV SERIJE

Animirane TV serije su jedan uobičajeni primjer uključivanja humora za odrasle ili referenci koje mlađa publika možda neće odmah shvatiti. “Animacija je uvijek bila proizvod za djecu. Nosi brojne funkcije: od edukativnog i zabavnog načina provođenja vremena za najmlađe gledatelje do “zabave za cijelu obitelj”. Tu se pojavila cijela ideja animacije za odrasle – crtića za odrasle.” (Polyasho 2022) Animirane serije kao što su "Spuzva Bob Skockani" ili "Simpsonovi" često uključuju šale koje se sviđaju i djeci i odraslima stvarajući dvoslojni komični učinak koji potiče međugeneracijsku privlačnost.

Vizualni simbolizam igra ključnu ulogu u prenošenju skrivenih poruka. Simboli, motivi i slike koje se ponavljaju mogu ponuditi subliminalne uvide u osobnosti likova, nagovijestiti događaje ili dati suptilan komentar na teme. Skrivena “Easter eggs” i reference na pop kulturu, povijesne događaje ili druge emisije također doprinose podsvjesnom slanju poruka u animiranim TV emisijama. U konačnici, subliminalne poruke u animiranim TV emisijama potiču osjećaj angažiranosti i otkrića. Oni potiču gledatelje ne samo da uživaju u priči na površinskoj razini, već i da zađu dublje u svijet koji su stvorili animatori, otkrivajući skrivene slojeve humora, značenja i kulturnih referenci koji obogaćuju cjelokupno iskustvo gledanja.

7.1. "THE SIMPSONS"

Simpsonovi (eng. "The Simpsons"), omiljena animirana TV serija poznata po humoru i satiri, pametno integrira subliminalne poruke koje pridonose njezinom statusu ikone i kulturnom utjecaju. Jedan značajan primjer je sposobnost serije da predvidi buduće događaje (Vidi sliku 10.), fenomen koji obožavatelji često pripisuju subliminalnim porukama. Slučajevi poput predviđanja ishoda određenih sportskih događaja ili tehnološkog napretka potaknuli su rasprave o čudesnoj sposobnosti emisije da predvidi budućnost. Štoviše, "Simpsonovi" često uključuju skrivena "uskršnja jaja" i reference na pop kulturu, povijesne ličnosti i druge medije. Uvodni gegovi za ploču i kauč također služe kao platforme za subliminalne poruke. Ti prolazni trenuci često sadrže šale, igru riječi ili vizualne gegove koji zahtijevaju brzo razmišljanje da bi se uhvatili, što ih čini divnim oblikom skrivenog humora za publiku.

Doskočice likova, motivi koji se ponavljaju i šale iznutra tvore subliminalne niti koje se protežu kroz seriju. Ovi znakovi stvaraju zajednički jezik između serije i njezine posvećene baze obožavatelja povećavajući osjećaj zajednice i angažmana. Spomenuti primjeri pokazuju kako "Simpsonovi" koriste subliminalne znakove kako bi poboljšali svoje pripovijedanje, humor i povezanost s publikom, čineći ga nezaboravnom i kulturnom animiranom serijom. (Božić i Crnković 2023)

Slika 11. Predviđanje budućeg stvarnog događaja

Izvor: <https://guardian.ng/life/did-the-simpsons-predict-anthony-joshuas-defeat/> (pristupljeno 23.8.2023.)

7.2. "SPONGEBOB SQUAREPANTS"

Spužva Bob Skockani (eng. "SpongeBob SquarePants"), omiljena animirana serija koju vole i djeca i odrasli, pametno uključuje subliminalne poruke koje doprinose njenom humoru i trajnoj popularnosti. Jedan od primjera subliminalnog slanja poruka u seriji je uključivanje humora za odrasle. Ova pametna taktika omogućuje roditeljima i starijoj publici da pronađu humor u predstavi, dok djeca uživaju u živopisnim likovima i razigranim pričama. Ovaj dvoslojni pristup pridonosi širokoj privlačnosti emisije.

Vizualni simbolizam također se koristi za prenošenje subliminalnih poruka. Izrazi lica, geste i vizualni gegovi likova često nose dublja značenja koja možda neće biti odmah uočljiva. Na primjer, Kalamarkovo dosljedno negativno izražavanje i interakcija s drugim likovima suptilno naglašavaju njegovo neprestano nezadovoljstvo i frustraciju. Također, primjer subliminalne poruke je opsjednutost tajnom formulom Planktona koji se ponavlja. Plankton, vlasnik restorana "Chum Bucket", neprestano planira ukrasti tajnu formulu "Krabby Patty" od Eugena Klještića. Ova trajna radnja služi kao duhoviti subliminalni komentar o tome koliko dugo ljudi mogu ići za uspjehom naglašavajući apsurdnost opsesije i rivalstva u potrazi za naizgled malim ciljem. Duhoviti pozadinski znakovi i brze šale također služe kao subliminalni elementi. Ti trenuci mogu zahtijevati od gledatelja da zastanu i pomno promotre scenu kako bi "uhvatili" šalu.

7.3. "RICK AND MORTY"

"Rick i Morty", animirana serija poznata po svojim znanstveno-fantastičnim pustolovinama i crnom humoru, vješto uključuje subliminalne poruke koje poboljšavaju njezine provokativne priče i jedinstveni komični stil. Serija često isprepliće višestruke lukove priča i vremenske crte, pružajući suptilne natuknice i tragove koji postaju vidljivi tek pomnijim ispitivanjem ili ponovnim gledanjem. Vizualni simbolizam također je ključna komponenta subliminalnih poruka u seriji. Tvorci serije često uključuju pametne reference na pop kulturu, znanstvenu fantastiku i filozofiju. Osim toga, humor serije često sadrži slojeve komentara i satire. Subliminalne društvene i političke kritike ugrađene su u dijalog i interakcije, omogućujući emisiji da se bavi složenim temama, a istovremeno pruža zabavu.

U epizodama "Interdimensional Cable" serija prikazuje lažne reklame i isječke iz alternativnih stvarnosti. Ti su segmenti ispunjeni skrivenim šalama, referencama i apsurdnim konceptima koji služe kao subliminalni komentari konzumerizma, medija i slučajnosti stvarnosti. Referenca u seriji na "Szechuan umak", ograničeno izdanje McDonaldsovog umaka iz 1990. godine, postala je fenomen pop kulture. To je dovelo do stvarne potražnje za umakom i pokazalo subliminalnu snagu nostalgije i kulturnih referenci. Lik Birdperson, koji kasnije postaje Phoenixperson, utjelovljuje subliminalne egzistencijalne teme. Njegova transformacija iz Birdpersona u Phoenixpersona odražava koncept ponovnog rođenja i promjene, dok također komentira složenost identiteta i odnosa. Slojevi dubine i složenosti serije doprinose njezinoj privlačnosti, pozivajući gledatelje da istraže teme, reference i skrivene poruke serije na način koji potiče na razmišljanje i zabavu.

7.4. "FUTURAMA"

"Futurama", znanstveno-fantastična animirana serija s jedinstvenom mješavinom humora i subliminalnih poruka koje dodaju slojeve duhovitosti i dubine pripovijedanju. Ovi skriveni znakovi majstorski su integrirani kroz cijelu seriju pridonoseći njezinom satiričnom komentaru o futurističkom društvu i tehnologiji. Jedan od primjera subliminalnog slanja poruka u emisiji je stalna tema korporativnog utjecaja i konzumerizma. Satirični pogled na oglašavanje u emisiji često uključuje duhovite slogane koji ismijavaju marketinške taktike u stvarnom svijetu. Ove subliminalne poruke služe kao komentar na nemilosrdnu potragu za profitom u tehnološki naprednoj budućnosti. Detalji pozadine, izgled likova, pa čak i strani jezici često sadrže skrivene šale ili reference.

Upotreba tehnologije budućnosti i znanstvenih koncepata u emisiji također sadrži subliminalne poruke. Pozivanje na stvarne znanstvene teorije i futurističke inovacije nudi subliminalno istraživanje odnosa čovječanstva s tehnologijom i mogućih posljedica njezina napretka. Inkorporiranjem subliminalnih poruka, "Futurama" postiže ravnotežu između zabave i komentara. Serija često parodira slogane iz stvarnog svijeta s duhovitim obratima. Na primjer, epizoda "Attack of the Killer App" sadrži slogan "EyePhone: Vidi svojim očima, čuj svojim ušima." Ovaj subliminalni napad na konzumerizam i tehnologiju duhovito preuveličava mogućnosti futurističkog gadgeta. (Anonymous 2010)

8. ZAKLJUČAK

Subliminalne poruke stoje kao intrigantni aspekti unutar različitih oblika medija suptilno oblikujući naš angažman i razumijevanje sadržaja. Tijekom istraživanja primjera iz filmova, TV serija i animiranih serija i filmova, jasno je da ti skriveni znakovi nadilaze puku zabavu, služeći kao zamršeni alati za prenošenje značenja, poticanje razmišljanja i uspostavljanje veza. Udublјivanjem u svijet subliminalnih poruka razotkriva se složenost vizualnog simbolizma, snage kulturnih referenci i privlačnost skrivenog humora.

Subliminalne poruke ne samo da poboljšavaju pripovijedanje, već također odražavaju aspekte naših vlastitih života. Baš kao što su motivi likova često prikriveni, interakcije u stvarnom svijetu mogu biti prepune neizrečenih značenja i suptilnih znakova. Prihvaćanje umjetnosti dešifriranja skrivenih slojeva može oblikovati dublje razumijevanje ljudske dinamike, potičući perceptivniju komunikaciju i interpretaciju. Štoviše, namjerno uključivanje subliminalnih elemenata otkriva zanatsko umijeće koje podupire stvaranje medija. Kreatori strateški unose slojeve detalja koji nagrađuju pažljive gledatelje bogatijim iskustvom gledanja. To govori o interakcijskom odnosu između kreatora sadržaja i potrošača gdje je aktivno istraživanje subliminalnih poruka dokaz angažmana gledatelja.

Udublјivanjem u svijet subliminalnih poruka krenulo je putovanje otkrića – ono koje potiče na poštivanje skrivenih dragulja ispod površine. Od dekodiranja zagonetnih simbola do uvažavanja nijansiranog humora, ovo istraživanje subliminalnih poruka osvjetljava zamršenu mrežu značenja koja se provlači kroz priče s kojima se susrećemo. U ovom procesu ne samo da se poboljšava naša medijska potrošnja, već i prihvaćanje i dublje razumijevanje same umjetnosti pripovijedanja.

9. LITERATURA

Pogledani filmovi i serije

1. Alice in Wonderland (1951.)
2. Avengers: Age of Ultron (2015.)
3. Black Panther (2018.)
4. Breaking Bad (2008. - 2013.)
5. Captain America: Civil War (2016.)
6. DuckTales (1987.)
7. Futurama (1999. -)
8. Iron Man (2008.)
9. Rick and Morty (2013. -)
10. SpongeBob SquarePants (1999. -)
11. Supernatural (2005. - 2020.)
12. The Avengers (2012.)
13. The Lion King (1994.)
14. The Simpsons (1989. -)
15. The Walking Dead (2010. -)
16. The Whale (2022.)

Knjige i radovi

1. Božić, L.; Crnković, V. 2023. *The Simpsons*. Seminarski rad. Sveučilište J. J. Strossmayera. Osijek.
2. De Fleur, M. L.; Petranoff, R. M.; 1959. *A Televised Test of Subliminal Persuasion*. *The Public Opinion Quarterly*. Vol. 23, No. 2. str. 168-180. URL: https://www.jstor.org/stable/798455cb-98fa-3bfa-ae4-1d41f2c25181?searchText=subliminal+messages+influence+on+behavior&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dsubliminal%2Bmessages%2Binfluence%2Bonn%2Bbehavior&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A88ffe30bbb144a2e76a4cb3870086121&seq=2 (pristupljeno 7. 9. 2023.).
3. Karga, D. 2020. *Film kao nosilac komunikacijske i subliminalne poruke*. Magistarski rad. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu. URL: <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/02/FILM-KAO-NOSILAC-KOMUNIKACIJSKE-I-SUBLIMINALNE-PORUKE.pdf> (pristupljeno 7. 8. 2023.).
4. Kovačević, P. 2020. *Utjecanje na ponašanje potrošača putem subliminalnih poruka*. Završni rad. Sveučilište J. J. Strossmayera. Osijek. URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efos%3A3985/datastream/PDF/view> (pristupljeno 10. 8. 2023.).
5. Markov, B. 2017. *Subliminalne poruke u Disneyjevim crtanim filmovima*. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu. Zagreb. URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/hrstud:1250/preview> (pristupljeno 13. 8. 2023.).
6. Miliša, Z.; Nikolić, G. 2013. *Subliminalne poruke i tehnike u medijima*. *Nova prisutnost*. Vol. 11, No. 2. str. 293-312. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/156672> (pristupljeno 8. 8. 2023.).
7. Novosel, Ž. 2015. *Subliminalne poruke u animiranim filmovima*. Završni rad. Sveučilište Sjever. Varaždin. URL: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/unin%3A153> (pristupljeno 12. 8. 2023.).
8. Packard, V. 1957. *The Hidden Persuaders*. Longmans, Green and Co Ltd. London. (pristupljeno 8. 8. 2023.).

9. Ruch, S.; Züst, A. M.; Henke, K. 2016. *Subliminal messages exert long-term effects on decision-making*. Neuroscience of Consciousness. str. 1-9. URL: https://www.researchgate.net/publication/306349681_Subliminal_messages_exert_long-term_effects_on_decision-making (pristupljeno 10. 8. 2023.).
10. Vokey, R. J. 2013. *Subliminal Messages. Psychological Sketches*. Vol. 11. No. 21. URL: <https://courses.edx.org/c4x/UQx/Think101x/asset/VokeySubliminalMessages.pdf> (pristupljeno 9. 8. 2023.).

Mrežni izvori:

1. 8 Hidden Biblical & Myth References in Supernatural Finally Explained. 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=gRx_pv4Z6_s (pristupljeno 20. 8. 2023.).
2. 10 Hidden Rick And Morty Secrets They WANT You To See. 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4GtYDNsTjFc> (pristupljeno 25. 8. 2023.).
3. 10 Incredible SIMPSONS Predictions That Turned Out True. 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZFLjyje0p4c> (pristupljeno 23. 8. 2023.).
4. 10 Movies With Hidden Subliminal Messages. 2016. URL: https://uk.movies.yahoo.com/10-movies-with-hidden-subliminal-messages-152956576.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAE4A6umKqg0ULG2-sSj8f7l-RLjc3amk36Nh6FJY-aRBtfw1Lt_tZJgf92mKGpQ4MnVJnyh_-33afCnlnPJU60Cw6SivhOs4Nsdsq0Iy7oz2F8MqT4dQ-GQ1EruKooyutQ9u_uB41B3EVJvS9O7wTXo2PuC53P6ylE9TMaT-P-l (pristupljeno 16. 8. 2023.).
5. 15 Times The Simpsons Predicted the Future. 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-10vg90ZIy8> (pristupljeno 23. 8. 2023.).
6. 25 Hidden Messages In SpongeBob Squarepants. 2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=N1mkmAoxtrQ> (pristupljeno 26. 8. 2023.).
7. 25 Twisted Futurama Facts That Will Surprise Even Longtime Fans. 2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-E7OfJCO7Y> (pristupljeno 28. 8. 2023.).

8. Agarwal, S. 2021. 3 Disturbing Messages You Missed in Marvel's Movies. Medium. URL: <https://aninjusticemag.com/3-disturbing-messages-you-missed-in-marvels-movies-2ef5a999712b> (pristupljeno 16. 8. 2023.).
9. Ahmed, R. 2022. Breaking down the hidden messages in “Black Panther: Wakanda Forever”. Temple University. URL: <https://news.temple.edu/news/2022-11-11/breaking-down-hidden-messages-black-panther-wakanda-forever> (pristupljeno 17. 8. 2023.).
10. Armstrong, R. 2020. Black Panther – Hidden Messages And Why You Should Probably Know About The Oliphant. Medium. URL: <https://efuarmstrong.medium.com/black-panther-hidden-messages-and-why-you-probably-should-know-about-the-oliphant-8ba039fb6d6d> (pristupljeno 17. 8. 2023.).
11. Condry, C. 2022. Small Details You Missed In The Walking Dead. Looper. URL: <https://www.looper.com/795528/small-details-you-missed-in-the-walking-dead/> (pristupljeno 21. 8. 2023.).
12. Debes, R. S. 2021. How Subliminal Images Impact Your Brain and Behavior. Neuroscience Research. URL: <https://www.technologynetworks.com/neuroscience/articles/how-subliminal-images-impact-your-brain-and-behavior-344858> (pristupljeno 10. 8. 2023.).
13. DeLorenzo, J. L. 2023. Badly Broken: A Spoiler-Free Analysis of Breaking Bad as a Deeply Human Drama. Church Life Journal. URL: <https://churchlifejournal.nd.edu/articles/badly-broken-a-spoiler-free-analysis-of-breaking-bad-as-a-deeply-human-drama/#:~:text=nature%20of%20humanity.-.Pride,%2Dperpetuation%20and%20self%2Daggrandizement> (pristupljeno 21. 8. 2023.).
14. Exploring the hidden messages of Black Panther: Wakanda Forever. 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PzMxi-yApS8> (pristupljeno 17. 8. 2023.).
15. Grace, Z. 2023. Marvel Movies With Hidden Agendas You Never Noticed. Looper. URL: <https://www.looper.com/124826/marvel-movies-with-hidden-agendas-you-never-noticed/> (pristupljeno 14. 8. 2023.).

16. Josh, J. 2021. Hidden Messages in Disney And Pixar Movies We've Never Noticed. Older Millennials. URL: <https://oldermillennials.com/hidden-messages-disney-pixar-movies-weve-never-noticed/> (pristupljeno 13. 8. 2023.).
17. Keetley, D. 2016. "Raised up from the dead": The Walking Dead and Religion. Horror Homeroom. URL: <https://www.horrorhomeroom.com/raised-up-from-the-dead-the-walking-dead-and-religion/> (pristupljeno 21. 8. 2023.).
18. Kuegler, T. 2022. 4 Deep Messages In "The Whale" You Might've Missed. Medium. URL: <https://tomkuegler.medium.com/4-deep-messages-in-the-whale-you-might-ve-missed-5ecb3a3446e5> (pristupljeno 20. 8. 2023.).
19. Kurland, D. 2023. 15 Easter Eggs Everyone Missed In Breaking Bad. CBR. URL: <https://www.cbr.com/breaking-bad-easter-eggs/> (pristupljeno 21. 8. 2023.).
20. Lemire, C. 2022. The Whale. RogerEbert. URL: <https://www.rogerebert.com/reviews/the-whale-movie-review-2022> (pristupljeno 20. 8. 2023.).
21. Maxanne .2022. Are There Subliminal Messages in Disney Movies?. Best Movies Right Now. URL: <https://bestmoviesrightnow.com/are-there-subliminal-messages-in-disney-movies/#:~:text=There%20are%20many%20occasions%2C%20when,in%20their%20cartoons%20and%20films.> (pristupljeno 19. 8. 2023.).
22. McCarthy, N. 2015. Here's the Hidden Message in Every Marvel Movie. IndieWire. URL: <https://www.indiewire.com/criticism/culture/heres-the-hidden-message-in-every-marvel-movie-63117/> (pristupljeno 14. 8. 2023.).
23. New Futurama episode pokes fun at iPhone and Apple customers in all sorts of ways 2010. URL: <http://www.edibleapple.com/2010/07/01/new-futurama-episode-pokes-fun-at-iphone-and-apple-customers-in-all-sorts-of-ways/> (pristupljeno 28. 8. 2023.).
24. Pantoja, K.; Abdulbaki, M. 2023. The Whale Ending & Real Meaning Explained. ScreenRant. URL: <https://screenrant.com/whale-2022-movie-ending-explained/> (pristupljeno 20. 8. 2023.).
25. Polyasho, Y. 2022. Why there are so many animated series on your streaming platform and why it's a big deal. Darvideo. URL: <https://darvideo.tv/blog/why-there-are-so-many-animated-series-on-your-streaming-platform-and-why-its-a-big-deal/> (pristupljeno 23. 8. 2023.).

26. The Swiftest Rick And Morty Secrets And Theories COMPILATION. 2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1C0Im1QoT68> (pristupljeno 25. 8. 2023.).
27. The Secret Theory Behind Rick and Morty. 2018. URL: https://www.youtube.com/watch?v=pzeivp78o_s (pristupljeno 27. 8. 2023.).
28. The Whale. 2022. Ending Explained. 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NeX8e2sZb0A> (pristupljeno 20. 8. 2023.).
29. Top 10 Disturbing Subliminal Messages. 2016. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ma68XtdBTfM> (pristupljeno 12. 8. 2023.).
30. Top 10 Subliminal Messages In Kids Schows You CANNOT Ignore. 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=avnyIqwe4aU> (pristupljeno 16. 8. 2023.).
31. Webb, D. 2019. "Rick and Morty" S4: Relive the greatest Interdimensional Cable TV moments. Film Daily. URL: <https://filmdaily.co/news/the-comedy-gold-of-rick-and-mortys-interdimensional-cable-tv/> (pristupljeno 27. 8. 2023.).
32. Why The Whale Matters. 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UXoCNCNz0pc> (pristupljeno 20. 8. 2023.).

10.PRILOZI

Slika 1. “The Whale” – Prikrivanje emocija hranom	18
Slika 2. “The Whale” – Empatija	18
Slika 3. “Ask about Iluminati”	20
Slika 4. Usporedba Alise i Eve u vrtu	21
Slika 5. Usporedba scene iz Hamleta i one iz Kralja lavova.....	22
Slika 6. Prikaz skrivenih obrisa Mickeyja Mousea	23
Slika 7. Streaming platforme	24
Slika 8. “Breaking Bad” uvodna špica	25
Slika 9. “The Walking Dead” – vitraj u crkvi	28
Slika 10. “The Walking Dead” – ponavljajuća slika sata.....	28
Slika 11. Predviđanje budućeg stvarnog događaja	30